

تصحیح رسم خط قرآن

ناشری :

«بیان الحق» اداره سی .

КАЗАНЬ

Типографія Баянкуль-жакъ

1909 г.

اديب محترم موسى افندى بېگىيف
جنابلىرى طرفندن قزان مصەفلرىنىڭ
صوڭغى زىمان باصمەلارنىدە تابلغان
خطالارنى مذاكرە اوچۇن جىيولغان
جەمئىتنىڭ مذاكراتىنى ھەم موسى افندى
كورگازگان خىپالارنى جىيىوب اولا
غزىتە مۇزدە كورگازگان ايدىك صوڭرە
بىك كوب كىشىنىڭ اوتىنچى بويىنچە
بۇ رسالە شىكلندە ايتىوب دە نىشورگە
مەقول تابلدىق.

جەمئىتلەردە بولا آلەمچە خىپالارنىڭ
نىندى نواعدن ايكانىن ايشتمى وبلەمى
قالغان چىت طرف علماسى اوچۇن
بۇ رسالە البتتە مەھمۇدر. موسى
فندىنىڭ رىسم مصاحف عثمانىيە گە با.

عنڭ وجوبينه كينرگان دليللری بو
رسالده تفصیلا بیان اینلگاندر.
موسی افندیگه فارشی اینلگان
اعتراضلرنڭده اینڭ مهملری اجمالا
کورگازلمش.

« بیان الحق » ادارمسی.

تصحیح رسم خط قرآن

مسئله‌سی حقنده مذاکره.

۷ نچی فیوئرال، شنبه کون کیچ، ساعت
۷ ده قرآننڭ معتبر بایلارندن محمد رحیم
افندی یونسفنڭ دعوتی ایله بو افندینڭ
اوبنده قرآننڭ محترم علماسی جیلوب،
تصحیح رسم خط قرآن حقنده بیک زور
مذاکره بولدی.

بو مسئله دوندن بیر آطنه الیک
«الاصلاح». عزیزته سنده ادیب محترم
هوسی افندی بیگییف جنابلری طرفندن
اورطاغه قویولغان ایدی.

بعض غزیتہ اور ہر نہ قدر ہو حقہ
قزان علماسین عیبلی ایتدیچہ عیبلی مفتی
اوستینہ گنہ آوداروب قالدراسی کیلسہده
قزاننک محترم علماسی بو مسئلہ فی بیورده
قالدرمیچہ مذکور کونفی یونسفی افندیکنک
اوینده جیلدیلا .

مجلسده عالم علما ومعتبر بایلارغه
باشقه ضیالی باشلر وفارتلر هم عوام باراغی
۳۰۰ گه قریب بار ایدی .

مجلسکه قزان ملالارینک بیک آزی
غنہ کیلمگان ایدی بر ساعت مقصداری
گنہ بو کیلمگان ملالارنی کوتکاندن صوکنک
ساعت ۸ طولغاچ اوی خو جہسی محمد
رحیم افندی یونسفی بو مجلسنی فی او چون
چیغانلغی حقنہ بیک ماطورغنہ قصقہ غنہ
نطق سویلہب، نطقینک خاتمہ سندہ حضر -
تلردن بورونقی کبک معناسز شاوشولار
قوز غالتدیچہ، قایدہسز « لانسلم » لار

بلەن قچقر شەيخە نظام و تەرتیب بلەن گنە
 سويلەشولر بين اوتنوب نظام و تەرتیبى رعايە
 اوچون آرالارندن بر رئيس صايللاوى
 تقديم ايندى.

محترم ظريف، حضرت امير خانىف
 جنابلىرى رئيسلىكىگە شول محلەنگ امامى
 محترم قاسم حضرتنى تقديم ايتسەدە اول
 قبول ايتنە اماوينە هفواوتنگاچ رئيسلىكىگە
 شرف الدين آخوند آبىزوف جنابلىرىنى
 انتخاب ايتدىلار.

سر كاتبەدە ھادى افندى مقصودى
 جنابلىرى بولدى.

رئيس مجلس محترم شرف الدين
 آخوند جنابلىرى بىك آچق قنە فصقە غنە
 نطق سويلەب، نطقنە موسى افندىنىڭ
 قرآننىڭ رىسمنە ضبطنە و نظمىنە بولغان
 خىلالارون از لەب طابوب انى اور تاغە
 معاكمە گە سالغانلىقى اوچون موسى افندىگە

رحمتلر اوقوب مجلسنی آچدی.
 مجلس آچیلووینه هسادی افندی
 مقصودی جنابلری سوز آلوب محترم
 موسی افندیبن مسئله لونی مجلسکه
 عرض قیلوویبن اوتنسهده موسی افندی
 مسئلهنی عرضدن البک پچان بازاری
 خلقینک نادانلقدن سویله گان سوزلرینه
 اهمیت بیروب آلاغه جواب بیروگه
 ککر شدی.

موسی افندی بو مسئلهنی گازیتنه
 صحیفه لرنه فوز شالتقاچ اوق پچان بازاری
 خلقی آوزندن: « نیگه بو تصحیح قرآن
 مسئلهسون غزیتهلرده شاولی ایکان ،
 آنک مرادی خلق آراسینه فتنه
 سالودر، اول کافر اول . » دیگان
 ککبک سوزلر ایشتکانگه موسی
 افندی سوزین شول تانار لارغه جواب
 بیروب باشلادی.

میں ہو مسئلہ فی نیچون غزیتہ گہ
یا زدم؟ چنکہ تصحیح قرآن مسئلہ سی غایت
مہم مسئلہ، فر آنکہ هیچ کم اوز بلدگی
بلہن گنہ بر حرفدہ آرندرا آلمی،
کذا لک اوز بلدگی بلہن گنہ قرآندن
بر حرفدہ کیہیتہ آلمی، اگر میں
موندی مہم مسئلہ فی غزیتہ لر بلہن عہوم
اہل اسلامغہ عرض ایتہیچہ ہر ہر عزیز
استاذم یا خود ہر ہر عالم یانینہ فتنہ
باروب قرآن نک بو بیرری یا گلش ایکان
بوز مونی سینک بلہن ابکاو توزہ تیک
دیسہم اول مینم طرفدہن فر آنکہ بیک
ظور جنایت ہو لور ایدی، میں شول جنایتنی
ایتہس او چون صافی غرض صحیح
بلہن گنہ هیچ ہر خلق آراسینسہ فتنہ
چغارونی اویلامیچہ محض حلقنی اظہار
او چون گنہ ہو مسئلہ فی غزیتہ لردہ اعلان
ایتدم، آندن صوگ نیچون میں ہو

مسئلەنى خصوصى قزانده فوز غالتىدىم ؟
 چونكى قزان علما و معلملىرىنىڭ كىتاب
 يېزى. اگەر مېنى بۇ مسئلەنى قزاندا فوزغا.
 لىتىمىچە اىكەنمى؟ بۇ يېزىدە فوز غالتىدىم
 شېئىرى مېنىكا ايتورلىرىدى، «سېنى قزاندا
 بولدىڭ، ئاندا علما كىتاب يېزى، نىكە مۇنى
 قزاندا ايتىمادىڭ، سېنى احمق» دېيەرلىرى
 ايدى. شۇنىڭ اوچون مېنى بۇنى قزاندا
 آچىم پىچان بازىرى فتنە لىنىسە فتنە لىنىسون،
 اما قزاندا غەيا كىلىش كىرمەسون! ۱۳۲۷ يىل
 بويىنە قزاندا غەيا اولسون تەخرىفى
 ايتىمىچە كىلدى. ايسكى عالما قزاندا
 رىسم خىطينە، ضبطىنە، نىظىنە غايت اعتنا
 ايتە كىلدىلەر اگەر بۇدە آلا ر اعتنا ايتە كان
 كىك اعتنا ايتىسەك قزاندا نى حالگە
 قالاچق، تەخرىفكە يول آچىلاچق توگلمى
 البتە تەخرىفكە يول آچىلاچق! شۇنىڭ
 اوچون مېنى بۇ مسئلەنى غايت مەھىگە ساناب

غزیتە صحیفەلەرنەڭ تاپاراندیم، اللہ بیلە، ھەر ضم
فاسد توڭل، ھەر ضم باری یاخشیلەقە غنە
دیدى. موسی افندی بعض بىر نادان ملالار
ونادان تاتارلار طرفندىن ھەر وقت تەسکىر
لەر قىلىنە كىلگەنگە وششول سەبەبىن
ملالاردىن ونادان تاتارلاردىن جانی آر نوب
بىنكانگە بو مجلسەگى حاضر وندى دە
اوزىنە قارشى تەشقىلەر دىب اویلاغانغە
بولورغە كىرەك سوبلەگان سوزلارین
بىك قزوب آچولانوب جان قىزىتى بلان
سویلهدى.

موسى افندینىڭ بو سوزلارینسە بو
قىزىتلارینە ھەر كەمەنگ دە كوڭلى يو مشاقتى
تەلەب: « موسى افندی بىكار سىن پەچان
بازارى نادانلارینىڭ سوزلارینە بىگەرەك
آرتق اھمىە بىروب اوز كەڭ بو مسئەلەنى
غزیتە صحیفەستە اعلان ایشو كەدە حقلى
ابكانلەگىنى اثبات ایتەرگە طر وشەسەك،

بۇزۇلغان سېنىڭ قەدەر دېمىدۇ ، بۇزۇلغان سېنىڭ
غەزەبىڭنىڭ مەھەللىسى بولمىدى ، دېيىپ
اۋبەيدى ۋاۋىلا غەزەبىڭنىڭ مۇسەۋىيەتچىلىكىگە بىلەنمەس
سەھىپىگە ئايدى ، رەئىس مەھەللىسى مەھەللىسى
شەرفى ئەلدىن ئاۋۇندى غەزەبىڭنىڭ دە : « بۇزۇلغان
سەھىپىڭنىڭ غەزەبىڭنىڭ قەدەر ، سەھىپىگە بۇ
مەھەللىنى غەزەبىڭدە شەھەرگە كېرەككە مەھەللىسى
ئايدى دېمىدۇ بېت » دېيىپ مۇسەۋىيەتچىلىكىگە
يېنى بۇزۇلغان سېنىڭ ئايدى .

شۇنداقلا مۇسەۋىيەتچىلىكىگە غەزەبىڭنىڭ
قەدەرگە بۇزۇلغان قەدەر بۇزۇلغان قەدەر
زەھەرگە بۇزۇلغان قەدەر بۇزۇلغان قەدەر
رەئىس مۇسەۋىيەتچىلىكىگە بۇزۇلغان قەدەر
دېيىپ مۇسەۋىيەتچىلىكىگە : « رەئىس مۇسەۋىيەتچىلىكىگە
قەدەر بۇزۇلغان قەدەر . بۇزۇلغان قەدەر
زەھەرگە بۇزۇلغان قەدەر ، بۇزۇلغان قەدەر
زەھەرگە بۇزۇلغان قەدەر ، بۇزۇلغان قەدەر
تەھرىر مۇسەۋىيەتچىلىكىگە بۇزۇلغان قەدەر

بيردى، حضرت عثمان اول فرانسى
اون ايكى مك صحابه آلدينده اوقوتدى
هيچ بويى مخالفة كوستهرمديلر؛ بس
مصاحف عثمانيه گه خلاقلق ايتو اجماع
بلهن ثابت بولغان رسمگه مخالفة ايتو
بولا، بوايسه حرام، بلكه كفر، چونكه
مصاحف عثمانيه گه اتباع ادلة قطعيه نك
ايك قطعي بلهن ثابت» ديدى .

بونك صوگنده رئيس مجلس محترم
شرف الدين آخوند جنابلى بر سوز
ايتمكچى بولسه ده آنك سوزى تمام
بولغاننى كونمچه صادق ملا الايمانقولى
موسى افنديك سوزلارينه اعتراض
ايتمكچى بولوب، ايرانچسكى طون بلهن:
«بزموسى افنديدن صورار ايدك، مصا-
حف عثمانيه ده نقطه لار بولدى ميكان؟»
ديدى. موسى افندي بولماغان ديدى.
الايمانقولى حضرت باياغى اوق طون

بله: «ایندی آلاي بولسه رسمگه نقطه
وحر کتلم کورمی؟» دیدی. موسی
افندی. کورمی دیدی. شونندن صوگ
الایمانقولی ملاموسی افندینی الزام قیلدی
بوغای کبک حس بله:

«بس آلاي بولسه قرآنکه نقطه لارنی
یازوده قرآن عثمانی گه کیوه کهمس زائد
فرسه لرنی آرتدرو بولمی میکان؟»
دیدی. موسی افندی بیک آرتق ملزم
بولمیچه بونقطه لارنی آرتدرو مسلمانلار
آراسنده نادانلق باشلانغاچ قنه بولا باشلا.
دی، نقطه لار آرتدرو دن رسم خط عثمانی
گه مغالفة اصلا طابلمی نادانلق ضرورتی
اوچون نقطه وحر کتلمنی قبول قیلامس
دیدی. صوگره محترم صفی حضرت جنا
بلمی قولمزده بولغان قرآنلرنی قرآن
عثمانی گه رسم خطده موافق ایتوکیرهک
دیب اعتقاد ایتدیگم حالده قولمزده

بولغان قرآندە مثلا «اتانی» کلمە سەندە
شەھاب حضرتنىڭ بىر «ى» نى آرتىدۇر
مصحاف عثمانىيەگە مخالف بولسەدە بەينە
فقطە وەرگەن بولغان ضرورە
موجبەنچە مقبول بولسە كېرەك دېدى.
سوڭرە رەسىم خەت عثمانىيەگە موافقتىڭ و جۈ
بى، ئەم و جۈبى، تېئوئىلىكى و تېئوش
توگىلىكى توغرىسىدە بايپاق اوقى مناظرە.
لەردىن سوڭ مەتبۇم عارف حضرت صالحىف
جنابلىرى سوزى مصحف عثمانىيە لارنىڭ
اوزلەرىنە كىرە چىرىپ، حضرت عثمان
زمانىدە يازغان سىگىز قرآننىڭ اوزلەرى
آراسىدە بىر بىر سېنە موافقت بارمىكان،
الار بارىدە بىر رەسىم يازىدىمىكان،
ئالە اول قرآنلار اوزلەرى دە تورلى
قراشتىكە قازاب تورلىچە يازغانلارمىكان.
اول زمانىدە كلمە نىڭ آخىرىدە گى
بولغان اعرابلىرى «ا، و، ى» بىلەن دە

يازغانلار هم فتحه اورونينه كليه نك
 اولينه بر نقطه، كسره اورونينه كلمه نك
 آخريه بر نقطه، ضمه اورونينه طاعى
 شولاي بر علامه قويوب ده يازغانلار
 ايمدى بزاگر رسمده رسم خط عثمانى
 كه اتباع واجب ديب ايتسهك شول
 حضرت عثمان زمانده يازغان قرآنلار
 آراسنده موافقت بولغانلغنى اثبات ايتهر كه
 كبيرهك، اكر آلارنك اوزلرى آراسنده
 موافقت بولميجه نورليسى نورلى رسمك
 يازلغان بولسه بزنك قولهن دهغى قرآ-
 نلورنك رسمى قاييسى رسمكه مخالف
 ايكانلگين كورگازور كه كيرهك، مونك
 اوچون آچق دليللارمن بارمى؟ ديدى
 جناب محترم طيب ملاخى عارف
 ملا نك سوزلرين تقويه ايتوب رسم خط
 قرآنده رسم عثمانى كه اتباعنك واجب
 بولماوينه دائر و چهار سويلى.

عبداللہ افندی عصمتی جناب لاری حضر۔
تارنگ اعتراضلرینہ جواب بیروب جناب
شہاب حضرت مرجانی ننگدہ رسم خط
عثمانی گہ موافقہ ایتہر گہ طروشقانلغین
ہم شول حقدہ اوز زمانہ سندہ عی نادان
علما طرفندن تکفیر لرقیلنغانین سویلہب
عبداللہ افندی دہ رسمدہ مصحف عثمانی
نی گہ اتباعنک وجوہیتن بیک معقول
صورتدہ تقویہ ایتدی .

مونک صوگندہ موسی افندی اوزی
ہم معترم کشف حضرت دہ موسی افندی
ینک سوزین تقویہ ایتوب امام سیو۔
طی دن نقل قیلوب علما کرامنک رسمدہ
رسم خط عثمانی گہ اتباع واجب دیگان
سوزلری بلہن ہم امام مالک و امام
حنبل (رحمہما اللہ) لرنک رسم عثمانی گہ
موافقہ و اتباع واجب دیگان سوزلری
بلہن رسم عثمانی گہ اتباع و موافقتنک

واجب ایکنانگین اثبات ایتنه .

شول طریقچه رسم عثمانیگه اتباعنک
وجوبیتین بلهن قائل بولغان موسی افندی،
عبدالله عصمتی افندی، محترم کشاف
حضرت ایله عدم وجوبیت بلهن قائل بو-
لغان محترم طیب ملا و محترم عارف
حضرت صالحلر آراسنده تعارب افکار
بیک کوچلنوب کیتکانگه صادق ملا الا-
یمانقولی بو مسئلهنی بیک اوزاقغه تارتماس
اوچون دورت بیش کشیدن عبارت بر
کامیسیه صایلاونی تقدیم ایتنه، بو تقدیم
اعتبارغه آلمیچه جناب محترم صفی حضرت
مونده رسم عثمانیگه اتباع واجب دیگا-
ننک معناسی اتباع لازم دیگان سوز دیب
اوزینک مصحف عثمانیگه اتباع لازم دیب
اعتقاد ایکنلین سویلی .

موندن صوڭ ینه وجوبیت و عدم
وجوبیت حقنده سوزلر قوزغالوب عبدالله

عصمتى افندى، ھندى منھاج افندى و طاب
 غى بىر نېچە افكار صحىيە صاحبلىرى اتبا
 عنىڭ وجوبىتىن تقويە ايتكانلىرى سو كىندە
 جناب عارفى حضرت و جناب طيب ملا
 اتباعنىڭ وجوب شرعى بلەن واجب بولماوينە
 غايت معقول دىللىرى كىتروپ اتباعنىڭ
 وجوب شرعى بلەن واجب بولماوينە
 تقويە ايتىلەر. احمد جان خلفە مصطفىين جناب
 بلىرى مصاحفى عثمانىيەنىڭ اوزلىرى آراسىنىڭ دە
 بىر بىر سېنە مخالفة بار ايكىنسىن سويلدى .
 رسملىر آلاى قرائتىكى تابيع ، قرائتى
 رسمگە تابيع تو گل ، رسملىرنىڭ اهمىتى
 بىك كىچىك ، رسمنى تەرىپىدىن نفس قرآنى
 تەرىپى لازىم تو گل ، قرآنكى نقتە
 و حر كەلر قويودە تەبىر ايدى ھالبو كە آنى
 بىر مقدار طالاشلار صوتىشلار و اولتىشلار
 سو كىندە علما بالاتفاق قبول ايتدى ، بو
 تەرىپى بولمى موسى افندىنىڭ رسمى

نىگە اتىباع ايتىمەدۇ قرآننى تىھرىفكە يول
 آچۇ دىگان سوزى خىطا، آندىن سوڭ
 موسى افندىنىڭ رىسمىگە اتىباعنىڭ وجوبىنە
 كىتىر گان اون ايكى مىڭ صحابەنىڭ اجماعى
 قرآننىڭ رىسمىنە اجماع تو گىل ايدى بىلكە
 قرائتتىكە اجماع ايدى دىدى. امىن خىلفە
 ھىم احمدجان افندىنىڭ سوزلىرىن تقويە
 ايتوب اوز طرفىدىن اصحاب آراسىدا رىسم
 خىطقە اەتبار يوق ايدى، رىسم خىطىسى
 اصحاب ايكى كىبىرە كەمەس اشىكە سانىلار
 ايدى مۇرخ ابن خىلدوننىڭ سوزىنە قارا-
 غاندىدە اولدە رىسم خىطقە اتىباع واجب
 تو گىل دىب ايتتە. بىز قرآننى تىھرىفدىن
 صافلاو اوچون گىنەر رىسم خىطقە اتىباع واجب
 دىب ايتسەك كىنە ايتتە آلورمىز دىدى.
 موسى افندى احمدجان خىلفە وامىن
 خىلفەلەرگە جوابىك بىگىرەك آرتىق قىزوب
 ھىتى موسى افندىلىكىدىن دەچىقوب ايسكى

زماننڭ، نادان متعصب قارا ملالرى رولىنە
كۈرە يازدى. اول زىد بن ثابت نڭ يىگۈمى
ياشەدە بولا طوروب شوشى قىدر زور
قراننى يازوب چققانين بو خارق العادە
اشكە صاناب، ابن خلدوننڭ قورق ياشەدە
بولغاچ آنڭ اشلىگان اشينڭ بو ايمس
كىتكىچ عجب اش توگلىگىن ايتو
درجە سىنە قىدر هم «نيوزىلى الله اوزىنڭ
كلامىن يوم قىيامتكە قىدر قالدور اوچون
بىر درسىت يازا بلوچى كشىنىنى خلق
ايتەر گە قادر توگل دىب ايتەسز؟ ا گر
بولاي ديسە گز بو كفر!» دىب ايتو
درجە سىنە قىدر يىتىدى.

هم عوامغە فاراب: «جماعت! الله شو-
شىندى بىر كشىنىنى خلق ايتەر گە قادر
توگلدىر دىب ايتو سز نڭچە دەپاراميدىر
بىت؟» دىدى. هم مەوم اصحابنى بىگرەك
آرتق لا بىخطى صاناب يپەردى.

البتة موسی افندی بو سوزلارنى
 سويله گان چاغنده اوز لگندىن چىققان ايدى،
 اول بو سوزلارنى ايتىن كان چاغنده قزان
 پچان بازارى تاتارلار بىنك تكفيرلرى
 بله ن ارنى ومونده بولغان ملالارنى ده
 اوزينه قارشى ديب اويلى ايدى.

موسى افندی بو سوزلارنى بله ن
 بايطاق قنه كشيلىرىنى شاميرا يازدى.

شاكر جان افندی همىدى جنابلىرى بىك
 معقول گنه ايتدىروب ماملور غنه سوز
 سويله ب موسى افندیدىن اوزى بىنك ده
 يولسىز تكفير گه اشقماوين اوتندى
 موندىن صوك كشافى حضرت احمد جان
 خلفه گه جواب پىروب آنك تواتر اجماع
 قرائتكه ايدى، رسمگه نو گل ايدى
 ديگان سوزلار ين بىك معقول صور تده
 جرح ايتوب، قرائت او چون رسم ضرور
 بو غىسه مثلا: «مالك يوم الدين» آيتىن

بزناڭ قرائت بوينچه «مالك يوم الدين»
 صورتنده ياز سهق «ملك يوم الدين»
 قرائتينه بول قاليمى. حالبو كه بوقرائت ده
 قرائت متواتره دن ديدى. بس رسم قرائت
 متواتره كه موافق بولسون اوچون بس
 رسم عثمانىگه اتباع واجب ديه-ز، امام
 سيوطى ده شولاي ديگان ديدى.
 بو وقتده عبد القادر افندى سيد اشرف
 جنابلىرى هيج بر وجهسز نيسز: «مبين
 كشاف حضرتكه پروتيسست ياصيمن!»
 ديدى سببين صور اغاچ چنكه اول، موضوع
 مسئله دن كوچدى ديدى. بو طاوش
 اوز افقه بار مادي سوز طاغى وجوب عدم
 وجوبكه كوچوب عارف حضرت صالحف
 وطيب ملا جنابلىرى اتباعنڭ واجب
 توكللگينه دليللر كيترو لرنده دائم بولغان
 كىبى موسى افندى ده قرآننڭ حضرت
 رسول ز ماننده بولعانلار و نده رسمده بر

بو سینه مخالفة بولماسون اوچون یاغیلوب
بتدیگی بلهن استدلال قیلوب اوزینک
اتباع واجب دیگان اعتقادنده ثابت فالدی.

جمعیة هیچ بر طرفنی قطعاً حکم ایتمه بجه
اتباع البتة نیوش دیب سوزنی بتروب
موسی افندیگ قرآندن طابقان خطالارون
طککلا رغه ککر شدی موسی افندیگ هر
بر کور گازگان خطالاری موسی افندی
ایتکانچه چغا کیلدی. شول وقتده باباغی
موسی افندیدن ناممنون بولوب پواتیست
یا صاغان کشیلر موسی افندیدن ممنون
فالوب: «آمننا و صدقنا» دیدیلر.

ایمدی موندن صولک بو لغان مندا کراتنی
کیلر سی ، شولوق ، محمد رحیم افندی
یونسف اوینک بولاچوق جههیتنگ مندا کره سی
بلهن بیره یازارمز.

حاضر گه سوزمونی بو بیرده بتروب
موسی افندی یونسفقه بو کسبی مهم

جمعیتکه اویین مساعده ایتکانک او چون
صمیم قلبدن رحمتلر اوفیمز.

جمعیت راست بیک مهم جمعیت ایدی
هم جمعیتکه کیلگان آدملرده جمعیتکه
کیرهک بولغان نظام وترتیبینی تاممیله
رعایه ایتدیلمز. علما هم اوزلرین غایت
گوزهل طوتوب بیک ماطور سویلهشدیلر.
خصوصا جناب معترم کشفی حضرت،
عارف حضرت وطیب ملالر اوکاز
کاغزلارنده یازلغان خطیب معناسی بله
گنه خطیب بولمیچه بو حضرتلر بو مجلسکه
آراتورنک تمام معنای حقیقیسی بله
چن خطیب ایدیلر.

موسی افندی بو قدر مهم مسئلهنی
کوروب اورطافه صالحانی ایچون اعترامکه
نی قدر مستحق بولسه قز انک بو مجلسکه
جیلغان ملالاری ده مسئلهنی بیرده قالدر -

ماغانلاری ایچون احترامغه شول قدر
لايقدرلار. شونڭ ایچون ادیب محترم
موسی افندیگه هم جملہ قران علماسینه
کمال احترام ایل.

تصحیح رسم خط قران مذا کره سینڭ
ایکنچی مجلسی .

شنبه کون ۲۱ نچی فیورالده محمد
رحیم افندی یونسف اوینده تصحیح
رسم خط قران مذا کره سینڭ ایکنچی
مجلسی بولدی . بو مجلسده خلق
اوتکان مجلسده گی کیک بیك کوب
ایدی . ۱۵۰ کشی چافر یلوب کیلگان،
چافرلمی کیلگانلرده یوزلهب بار ایدی .
خلق جیلوب بنکچ احمد جان
افندی سیداشف جنابلری اوشبو اوی
خوجہ سی محمد رحیم افندیڭ آتاسی وعمی
باصدروب ، برسین اوزینه هدیه
ایتیکان کلام شریفنی مجلسکه عرض
ییتەر

ايتوب ، آلازنىڭ تقويە اسلام اوچون
اوز مصارفلار بىلەن قرآن وباشقى ھىچ
دېنمەلەرنى باھىر بىلەن خەلقنىڭ تاراتوب
خىرات ايتكانلار بىلەن سويىلەگەچ اول مە-
ھوملارنىڭ روھىنە قرآن او قوب با-
غشلاونى اوتتۇدى . شۇنىڭ اوچون مجلس
اۋل قرآن او قوب ئوابىنى مەھوملارنىڭ
روھىنە باغشلادى .

سۈنۈرە سائەت ۶ طولىغاچ مجلس اشكە
كەرىشوب رەئىس سايلارغا باشلادى
اۋلگى كەك بىر كىشىنى تەقدىم ايتوب
شول كىشىنى كەنە رەئىس ايتوب انتخاب
ايتمىچە ياھىرىن طاوش بىلەن سايلامقچى
بولدىلار . بەئىز كىشىلەر صادق ھىزىرت
الايماقولىنى رەئىس ايتەسىلەر كىلوب
بالغىز بالغىز طاوشلار چىمىقچى بولسىدە-
لار دە كۆپچىلىك قاسم ھىزىرتنى
رەئىس انتخاب ايتتى .

رئيس افندى محترم قاسم حضرت
جنابلارنىڭ باشىدا كېرەگىدىن آرتىقى
ملايمە ايتوۋىدىن مجلس بىر آز شاو-
شولى بولوب ، آندىن دە موندىن دە:
«رئيس افندى شلطات كالا كولى!»
دىگان طاشلار ايشىتىلوب مجلسنىڭ
كوركى كېنىكان توسلى كورنسىدە
سوتقە تابا مجلس رئيس افندىدىن
شدتلىرەك بولونى اوتىنگاچ قاسم حضرت
ھەيشە ملايمە بلەن فقط ۸ - ۹ ساعىت
بويىنە آياق اوزرە طوروب كمال
جەدىت ايلە مجلسنى بىك كور كام اوزدردى.
مجلسنى آچقان چاغىدە علمادىن
ترقىب بلەن گىنە سويلەشوب ، مقصود
حلقنى اظهار بولغانغە ھەر كىم آڭ
بلەن گىنە ، تىدوشلى فكرى گىنە
سويىلەپ ، مقصودقە تىمىزەك
يىتەر اوچون دىلىلارنى دە كېرەگىدىن

آرتق اوزونغه صوزمىچە، قصه راق
 سويلهونى اوتندى. اولا سوز موسى
 افنديگه بيريلوب، اول اوزينىڭ
 فكر نچه بو مجلسده گى مذاكراتنىڭ پلانى
 نىچك بولورغە تيوشلى كىك كورنگا.
 نىن سويلدى وديدى: مین بومسئلهنى
 يعنى قران باصمهسى قرانلارنده
 بولغان خطالارنى مذاكره مسئلهسىن
 گرچه مهم مسئله بولمىده بو قدر
 اوزاققە صوزلماس جىك گنە بقەر
 دىب اويلاغان ايدىم. لىكن اولگى
 مجلسدن اوك كوردىم علاما بوڭا بىك
 ظور اهميت بىردى هم اهميت بىرورگە
 تيوشلى دە ايدى شونىڭ اوچون مین
 بومجلسده مسئلهنى طاغى بر آز كىكلا.
 يتورگە اويليم هم اولگى مجلسده
 جوابسىز قالغان بعض بىر سوؤاللرگە
 جوابده بىرمكچى بولام.

ھەم پروگراممادە غەربلەردە يازو
تارىخى دىيىپ بىر نومبىر يىصاب بىو
نومبىردە غەربلەردە يازو بولغانلىغىن
دەئوى ايتەم اگەر بۇدەئوامنى اثبات
ايتسەم پىراغراممانىڭ ايكىنچى نومبىرى
بولغان عصر سعادىتدە مصحفنىڭ يازىلۇپ
قالووين اثبات ايتەم. اگەر
ئىبى عەم نىڭ اوز زمانەسىدە
قرآن نىڭ اولدىن آخىرىنە قىر يازغان
بولووين اثبات ايتسەم رىسم قرآن
اول وقتدە اوق ثابت بولۇپ بىزنىڭ
آكارغە اتىبەمىزدە بالىزۇرە واجب
بولماق. پىراغراممانىڭ اوچىنچى نومبىرى
صەابەلردە يازىلدى مېن بىو نومبىردە
صەابەلرنىڭ اوزدىن چىققان ھەر سوزنى
كىرەگىچە يازا بىلگەنلىرىن اثبات ايتەم
ومونىڭ ايلە ابن خلدون نىڭ ،، صەابەلار
يازىلدىلار ايدى ،، دىگان سوزىن دفع
ايتەم. اگەر اوشىو دەئوالرنى اثبات

ايتسەم صحابەلەر زمانىدە اوقۇم رەسىم
ئىجابەت بولۇپ ھەم ئالارنىڭ رەسىملىرى اھل
فەن قاتارىدا مەقبۇل بولغان رەسىملەردىن دە
ئارتۇراق بولۇپ بىزنىڭ ئالار رەسىمىدە
ئىجابەت ۋاجىب بولۇشى ئىجابەت بولادىدۇ.
شۇلارنىڭ ئىچىدە ھەقىقەتەن ئىماننىڭ
سۆز ئالۇب خەلق ئارىسىدا خەتئەن ئىش
چىققان. گۇياكى مۇسەئى ئىشنىڭ بۇ
مەسىئەتنى قىزان ئىلماسىدە قارىشى ئىش
ئىش مۇسەئى ئىشنىڭ ئىش ئىش
بىر بىر ئىشنى قارىشى ئىشنىڭ ئىشنىڭ
لىكىن بۇ ئىشنىڭ مۇسەئى ئىشنىڭ بۇ
ئىشنىڭ ئىشنىڭ ئىشنىڭ بۇ ئىشنىڭ
گەنە بولمىچە بىر ئىشنىڭ ئىشنىڭ ئىشنىڭ
ئىشنىڭ بۇ ئىشنىڭ ئىشنىڭ مۇسەئى ئىشنىڭ
ئىشنىڭ ئىشنىڭ ئىشنىڭ بۇ ئىشنىڭ
ئىشنىڭ ئىشنىڭ ئىشنىڭ بۇ ئىشنىڭ
ئىشنىڭ ئىشنىڭ ئىشنىڭ بۇ ئىشنىڭ
ئىشنىڭ ئىشنىڭ ئىشنىڭ بۇ ئىشنىڭ

شول وقتده هیچ بر اور نسر نپسز
 عارف الله حضرت صالح اوینسین
 کیلگانده بیکه ب کیلگان سوزلرین
 بیکه گان سبقین طکلانا تورغان بالا
 کیک مجلسکه طکلانا باشلادی. مجلس
 بیک اوزاقده قدر بو حضرت نیشلی ،
 نی سویلی دیب بر نوسده آکلومی
 طور سه لارده صوگغهر اوق طابا مونک بو
 سویلی تورغان سوزلری آطنه اون کون
 الیک اوزی طرفدن کامدار که یازیلوب
 خاطرینه حفظ ایتلگان ابکانده نیک بر
 ده سویلهر که اورون طوغری کیله گاج
 اللهغه طابشروب اور نسر بولسه ده سو-
 یلیم ایندی دیگانلگندن گنه ایکانلگی
 آکلاشدی. خلق نی قدر طوقطا حضرت
 طوقطا حضرت دیسه لوده بو حضرت همان
 ایشتمی کوزین یومغان باشین ککره بیتکان
 همان اوقی ده اوقی ایندی. آخرده ایتنه گندن

طارنوب چیلکه سندن باصوب او طور قدیلار .
صوگره مجلس عارف الله حضرت تندن
الیک طوقتاب فالغان بیرینه توشوب
مجلسده فی نرسه پراغراممانک قایسی
نومیری الیک مذاکره ایتیله چکین محاکمه
ایته باشلادی . بعضیلار موسی افندی
اوزی تله گانچه سویلی باشلاسون
دیسهلرده کشافی حضرت وباشقهلار
اوتکان مجلسده رسم مصاحفی عثمانغه
اتباع کیره کلگینه قرار بیرلگان ایدی
بیت ایسندی بوگون شول مجلسده
کورگازلی فالغان خطالار کورگاز -
یلوب باشلانسون ایدی دیدیلر . بو
مقدار تعاطی افکاردن صوگره مجلسنک
قراری بوینچه موسی افندی قرآنده
بولغان یا کلشلارنی کورگازه باشلادی .
بز بو یا کلشلارنی بارسون برگه
جیبوب کیله چک نومیر گازیتده مزده

يازاچقىز. بو اورونده شول مجلسده
 بولغان افكار ومباحثه لرنى گنه يازامز.
 موسى افندى يا گاشلارنى كورگازوب
 بتكاج بربيش مينو تلىق قنه تنفس يا صالدى.

تنفسدن صوك هادى افندى مقصودى

سوز آلوب بو مسئله يعنى تصحيح
 فرآن مسئلهسى بىك مهم مسئله بولسه ده
 لکن موسى افدينك كورگان
 خطالارى بىك اول قدر مهم خطالار
 توگل. مین بىك اويلاب اويلاب
 فارادم موسى افدينك كورگان
 خطالارين تىك شردم بىك كوبسى
 همزة بلهن ياغنه عائد خطالار ايكان.
 بو خطالار بىك اول قدر طور توگل.
 بو خطالار طوغرىسنك علماغنه مشاوره
 فيلورغه كيزه كده بو كامىسيه غه طابشر.
 ورغه كيزه ك. كامىسيه مذا كره ايدر بر
 فرار چغارور، بز ايسه مطبوعاتك آنك فرا.

رين خلققه بلدر توروز شونك بلن بتهرده
 كيتەر. مثلا موسى افندينك كور گاز گان
 خطالارى جهله سندن برسى «ميكال» كلمه سنده
 شهاب حضرت بر نور كسنى قالدوغان
 ايكان بو بيك ظور خطا تو گل. آندن
 صوك مثلا «اساوعا» كلمه سنده
 موسى افندينك كور گاز گان خطاسى
 خطا بولسه ده اولده بيك ظور تو گل،
 اول بر مطبعه خطاسى غنه. مسوى
 نصحيح اوچون بارى همزه نى بر عشر
 سانتيميتره قدر گنه كوچروب قويارغه
 كيرهك. آندن صوك مثلا «انبا»
 كلمه سنده خطا بار ايكان آنى بلكه
 شهاب حضرت قصدا شولاى يازارغه
 كيرهك مطابقاندر. هم مين شهاب
 حضرتنى اصابت ايتكان ديب بلهم.
 آندن صوك «جزا» كلمه سنده شهاب
 حضرتلر زادن صوك بر الف آرتدر.

غانلار، اولده الف بولماغان لکن
بو الفنی شهاب حضرت نیچون آرتدرغان؟
البته بو مصلحت اوچون آرتدرغان،
« جزأه، نی « جزؤ، او قوماسونلار
اوچون آرتدرغان. موسی افندی نیک
هر بر کور گازگان خطاسی شولای.
همه سینه جواب بیرو مهکن.
بر حرف آرتقان یا کیمبگان
ایکان همه سی ده بر مصلحت اوچون
دییر گه ممکن. دیب هادی افندی
بارلق یا کلشنی ده مطبعه یا کلشی غنه
پایسه لمصلحة اشلنگان یا کلشی قنه
دیپ مسئله نی نیچک ده بولسه کچکنه
ایتوب، گور گازور گه طروشدی.
لکن مجلس برده بو مسئله نی کچکنه
گه صاناوین قبول ایتمه دی. هادی
افندی گه موسی افندی اوزی ده بیک
قصه قصه غنه شافی جوابلار بیرگان

كېك باشقەلار دە بو مسئلەنىڭ اهمىتى
طوغرىسىنىڭ ياخشى ئوقۇغۇچىسى سوزلار سويلەيدىلار.
كشاف حضرت دە ضبط خىطالارون جىڭل
خىطاً ھىم توزە تو مەكىن بولغان خىطالار
دېب ايتسەك دە رىسم خىطالارون توزە
توبىك جىڭل بولماس اول، غايت آور
مەھم بىر مسئلە دىدى .

ھىم مسئلەنىڭ اهمىتى اوچون اول
ھىق دە ياخشىراق مەكەمە ايتەرگە
بىر گامىسىيە يىصاب ، جەدى
صورت دە اش ايتەرگە كىرەك دىدى .
صوگرە كشاف حضرت اوزىنىڭ موسى
افندى كورگان بەھىز بىر خىطالار دە
اشتباھى بار لغىن سويلەب موسى افندى
يدىن جواب آلدى . كشاف حضرتنىڭ
اشتباھ ايتكان خىطاسى « سىقولونلله »
كامەسندە بىر الفنىڭ توشرىلۇپ قالو
خىطاسى ايدى . موسى افندى اوتكان

مجلسده بو کلمه نى رسم مصاحف عثمانیه
 «سيفقولون الله» صورتندک يازلغان ديگان
 ايدى. کشف حضرت شونک غى الفذک
 بزنگ فرآنلر مزده توشريلوب فالووى
 خطاً بولماسقه کيرهک چنکه اول الفنى
 عبیدالله بن زياد ديگان ~~کشی~~ گنه
 آرتدرفان ايگان دیدى. صفى حضرت
 هم شولای اوق بو خطانک خطا بولما-
 وين تقويه ايتوب حتى بو عبیدالله
 ابن زيادنک فاسق کشى ايگانين سويلدى.
 موسى افندی - يوق، عبیدالله بن
 زياد فاسق توگل، آندن
 بو الف عبیدالله بن زياد قلمى
 بلهن آرتدرفان بلکه اصحاب قلمى
 بلهن صحابه لر آرتدرفانلار دیدى.
 بو حقه بايلاق قنه مباحنه لر بولدى
 رئیس افندی مجلسنى طلقه دهوت
 ايتوب سوز طاغى کاميسيه مسئله سینه

كوچدى بعض افنديلر كامپسيه نى بش
آلتى كشيدين عبارت ايتەرگه تقدیم
ايتسه لرده ظریف حضرت الامیرخانى
جنابلارى مسئله نىك غایت مهم ايكا.
نایگین سوپلەب ، اول مسئله نى قارى
نورغان كامپسيه نىك بيش آلتى كشيدين.
گنه عبارت بولمىچە اون واوندن
زياده بولورغە كيره كلگين سوپلەدى.
هم هادى افندي نىك رسمده بولغان
خطالارنى ده جيئلكگه صاناوین كشاف
حضرت نىك ضبطده بولغان خطا.
لارنى جيئلكگه صاناوین خاطرینه
كبنروب : « رسمده بولغان خطالارغە
غنه توگل ، ضبطده بولغان خطالارغە ده
بيك طور اهميت بلەن قارارغە تيؤ .
شليمز . مطبعه لر روس قولنده بولغا .
نلق بلەن تصحيحنى بيك اعتبار بلەن
قارارغە هم قارارغە ديبكنه فالمىچە

بالفعل اشهر گه تیوشلیمیز . بز هر اشك
بيك سطحی قاریمز كوب اشنی سو -
يله نوب کنه قالدر امز . آلاي ایتماسکه
تیوشلیمیز . آندن صوگ موسی افندیناک
کور گازگان خطالاری راست مهم بيك
توزه تور گه تیوشلی خطالار شوناک
اوچون آنی جیگل خطالار غنه ديب قارا -
میچه کامیسیه غه ده کوبرهك کشیلر صا -
یلاب اهمیت بیرور گه تیوشلیمیز «مئا -
لنده بيك تأثیرلی نطق سویله دی . مجلس
بيك اوزاق فول چابدی و بيك آلقشلا دیلار .
صوگره کامیسیه صایلا و مسئله سی فوزغالدی .
کامیسیه غه موسی افندی وصفی -
حضرتدن باشقه علمادن دورت کشی ،
خلفه و یاشلردن دورت کشی صایلا و
فکری قوت آلدی محمد جان افندی
سیداشفی جنابلری اش شیرمه آرتنک -
غنه اشله نمه سون اوچون بو کامیسیه نك

اش وقتلرنده البته مطبوعات عالمندن
ده مغيرلر بولووين طلب ايتدى. مجلس
بوفكرنى آلقشلاب قبول فيلدى
صوگره رئيس افندى قاسم حضرت

جنابلرى سوز وجوب اتباع وعدم
وجوب كه كيدگاج اوز طرفندن تقويه
ايتوب، واجب دليل ظنى بلهن ثابت
بولغان نرسه، اتباع اوچون دليل

ظنى لار بار ديب سويلى باشلاغان ايدى
آنك ياننده اوطورغان صادق ملا
الايماقولى قاسم حضرتنك ايتنه گندن طارندى
بوغاي قاسم حضرت بيك مسكىنله.

نوب كنه: «طوقتاىلى، طارتماىلى» ديدى.

شونسى بيك فزق كبك طيولدى.
الايده قاسم حضرت اوزينك باشلا.

غان سوزين بيك گوزل صورتده
بتروب اتباعنك وجوب شرعى بلهن
واجبلغين سويلهدى. آنك اوچون دليل

ظنی کافی دیدی. سوگره سوز شهر
هر ف افندیگه ایدی اول اوزینک
سویله چک سوزین سویله میچه، وقت
بیک از قالوب بارا، کامیسیه صایلی
آلمی قالورمز شونک اوچون مین اوزمنک
سویلهر گه تیوشلی بولغان سوز منی ده
سویله مین کامیسیه صایلار
اوچون فرا ایتسه من دیدی.
کامیسیه صایلانورغه بولدی هم یه شورین
طاوش بلهن کامیسیهغه موسی افندی
وصفی حضرتدن باشقه سیگز کشی
صایلاندى. صایلاو کاغدلرین حسابلاو
صادق الایمانقولی گه تیگان ایدی اول
کامیسیه گه کرگان کشیلوانی حسابلاغانک
بیک اوزاق ماتاشقانلغندن مجلس آنی
زاپیسکه طوته طورغان میسکیسی بلهن
ایکنچی بولمه گه چغاروب یبهر گانده گی
کارتینا بیک کوگلسز گنه برکولکی بولدی.

کامیسیہ غہ صفی حضرت وموسى
افندی بدن باشقہ قاسم حضرت، ظریف
حضرت، کشاف حضرت، صادق حضرت
هم احمد جان خلفہ، شهر خلفہ، عبد-
الکریم حاجی یونسف، عبدالله عصمتی
افندی اورونینہ ہادی افندی مقصودی
افندیلر صایلانندی.

کامیسیہ غہ صایلانغان یاشلر آراسندن
عبدالله عصمتی افندی وقتی یوقلقدن
کامیسیہ غہ اشلودن استعفا ایتسہده
ایشتدی کمز گہ کورہ یاگادن قبول
ایتکان ایکان. شول طریقہ اشلر بتکاننک
صوکنده موسی افندی اوزینک اوستینہ
آغان دھوالارین آیات، احادیث
وادلہ عقلیہ لر بلہن اثبات ایتدی.
کینرگان دلایلرینک هر قایوسی
دھوی سببہ موافق هم آب آچق قطعى
دلایلر ایدی. موسی افندینک دلایلرندن

صوڤ ايتلگان اعتراضلر اوزلرندن
اوزلری مدفوع ايديلر.

موسی افندی پراغراممانڭ عربلرده
يازو تاريخی ديگان نوميرنده يازونڭ
تل كبك انسانغه طبيعي بر حال ايكانلگين
سويله دی .

وحشی انسانلارنڭ ده يازو بلگانلگين
تاريخ ايله اثبات ايتدی. هم عربلرنڭ
ظهور اسلامدن اليك اوك يازو بلگا.
نلكلرین بلكه ده يازونڭ كمالنه پينك.
نين بلگانلرین سويله دی هم هاد
و شمود قومينڭ يازو بلگانلكرين
قرآن بولنده اثبات ايتدی. عربلر
ظهور اسلامدن قبل اوك خط كاملنى
بله لر ايدى ديدى .

پراغراممانڭ عصر سعادتده مصروف
ديگان نوميرنده اول زمانده خانو-
نلاردن ده يازوغه ماهرلری بولغانين

سويلەدى . ابوبكر ، عمر ، عثمان ،
على (رض . ع .) بولار بارسى دە يازودە
غايىت ماھر بولغانلار ، اھل فننىڭ استاذى
يازودە صحابەلر ديدى . شۇڭرە حضرت
عثماننىڭ قانلى قرآنى غائب ايدى دېگان
سوزگە آڭاردن عينا كوچروب ياز-
لغان قرآنلرنىڭ يوز مۇڭدن زيادە
بولووى بلەن جواب بېردى . شولاي
ايتوب عموم مجلسنى قناعتلندىر رايك
ايتوب وجوب اتباعنى اثبات ايتدى .
شول وقتدە محمد عارف حضرت
صالحى جنابلىرى اُگر وجوبدن وجوب
استعمسانى آلسە اتباعنىڭ وجوب
استعمسانى بلەن واجب بولوى بلەن
بزدە قائل ، آنىدىن سوڭ تەلەسنىڭ
نېنىدى وجوبنى آلسەڭدە بىزنىڭ قرآ-
نلردە صحابەلرنىڭ رساملارنىنە اتباعبار
دېب ايتەن . چنكە جىدى تورلى

قرائت ثابت بولغان كېك رسول الله نىڭ
اوز سوزى بلەن جىدى تورلى رسم دە
ثابت ، بىزنىڭ قرآنلارمىزنىڭ رسمى
اوزمىزنىڭ قبول ايتكان قرائتىمىزنىڭ
رسمىنە موافق بىس مصاحف اصحابكە
مخالفة بار دىگان سوزلارگىز كىيەمى
دىدى .

طيب ملا دخى محمد عارف حضر .
تنىڭ سوزلرىن تقويه ايتوب اوز طر .
فنىدىن اصحاب زمانەسندە دە اجماع بو .
لماسقە كىرەك چىكە عبد الله بن مسعود .
دىڭ قرانى جمهور صحابەنىڭ قرانىنە
باشقە ايدىدى . هم عبد الله بن مسعود
اوز اصحابىنە قرآنلىرگىزنى ياشرگىز
قىيامتتە الله قاشىنە شونىڭ
بلەن بارورسىز دىگان بىس عبد الله بن
مسعودنىڭ هم اصحابىنىڭ قرانى
جمهور صحابەنىڭ قرانىنە باشقە ايكان .

بىس سىزنىڭ رىسىم قىرآنغىھى صىھابىھى اجماع
ايندى دېگان سوز كىز كىلمى دىدى.
شول وقتدە موسى افندى اوزىنە
اعتراض اينكان محمد عارف حضرتكە،
احمدجان خلىفە گە ھىم طىب مىلارغە
بورگنە سوز بلەن جواب بىرۈپ
بارسوندە بىك اوصطاً، بىك عقللى بىك
ماطورغىنە ايتوب الزام قىلدى. طىب
مىلاغە جوابدە عبدالله بن مسعودنىڭ بىر
شوتنىك كىشى بولوب انىڭ قىرآنلىرى-
كىزنى يەشۈرگىز يەشۈرسە كىز قىيامتىدە
الله قاشىنە شونىڭ بلەن بارورسىز دىگان
سوزىن كلام اللهنىڭ «وماكان لىنبى ان
يغل ومن يغلل يأتى بىماغل يوم القىيامة»،
دېگان ايتىندىن مطابىھە طرىقنچە آلوب
اينكانلا گىبن سويلەدى. راست بىك
الزامى جواب بولدى. شولاي ايتوب
بومىجلىسدە موسى افندى اوزىنىڭ بارلىق

دعوی لارین بیک فوتلی دلیلار بلن
اثبات ایتوب وجوب اتباعده هیچ شک
بولو احتمالین فالدرماغان توسلی کور-
ندی . ا گر باشقه علماده شول وجوبنی
تقویه ایتسه لر قر آنلار مزی رسم
عثمانی گه موافق ایتوب طبع ایتدرو-
گنه فالاجق .

مجلس، کیچکی ساعت ۶ دن ناتونگی
ساعت اوچنچی یار طیفه قدر دوام ایتدی.
سعید رمییف.

ادیب محترم موسی افندی
بیگییف جنابلر ینشک دلیللری.
عربلرده یازو تاریخی.

،، یازو تاریخی ” مسئله سی هم
بیوک همده حقیقتی او قدر معلوم تو گل
بر مسئله بولغانغه کوره بنم کبی
تاریخدن خبری غایت آز بر آدمگه

بویله مسئله ده سوز سویله مک مناسب
 تو گل ایسه ده بعض آدم لر طرفندن
 صحابه لر کت رسنه طعن یولنده سویلنمش
 کلور کلمز اعتراض لرغه جواب ویومک
 مجبوریتی ایله، بن « یازو تاریخی »
 مسئله سنده هر قدر سوز سویله و گه
 جرأت ایتدم ابن خلدون کبی بیوک
 بر مؤرخ طرفندن تاریخی معلومات لر
 طایانوب قیلنمش طعنلر نی دفع قیلو
 ایچون، بنده معلومات تاریخیه گه
 طایانوب جواب ویرونی مناسب کوردم.
 اهل علم دیمش:

انسانلرده یازو، سویله و کبی طبیعی
 بر اش در. انسان، بر فکرینی اونو -
 تمامق یا خود اوزی سوکنده قالدر مق
 ایچون، یسازوغه طبعاً محتاج در.
 « فکرنی تصویر » معناسنده یازو
 انسانلرده طبیعی کبی بر حالدر. حتی

ایک وحشی قوملرده اوز فکرارینی
 تصویر ایچون اوزلرینه مخصوص
 اصول قوللانورلار. ایک ایسکی بدوی
 عربلرده بو نوعدن اوچ اصول معروف
 ایدی: بری،، رتائم،، اصولی بدویلر
 بر فکرنی اونوتماق یاخود ایکنچی
 بر آدمگه آکلانمق ایچون اللرینه
 یاخود کیوملرینه مخصوص صورتده
 یپ بهیلر ایدیلر. هر فکرک
 اوزینه مخصوص صورتی وار ایدی.
 او صورتله باغلانمیش ییلری کورن
 آدم بر مخصوص فکر آکلار یاخود
 خاطرینه آلور ایدی. ایکنچی اصول
 «عفر» اهلیدر بر فکرنی آکلانمق
 ایچون ایسکی بدوی هر بلر آغاچ،
 یاخود طاش اوزرینه فکرنه کوره،
 طامغه صیزارلر ایدی. الفبا حرفلر-
 ینه «حرف» دیمکده «عفر» ماده-

سندن آلمشدر. اوچنچی اصول رسم
اصولیدر. بدوی عربلر ایکنچی بر
آدمه بر مقصودلارینی آڭلاتهق ایچون خا-
نه لری اطرافنده طاشلرینی یاخود باشقه
شیلرینی مخصوص صورتله ترتیب ایدر لر ایدی.
او صورتله ترتیب قیلنمش طاشلرینی کو-
رن انسان مـطلوب معنای اوزینک
فراستیله آڭلار ایدی. الفبا ایله یا-
زوغه «رسم» دیمک بو معنی دن آلمشدر.
زیرا عرب لساننده «رسم» خانه
اطرافنده طارالغان نرسه لر گه اطلاق
قیلنور.

شو اصوللر گه یاقین اصوللر هر
طرف ده بولغان بولسه ده لیکن اول
اصوللر منتظم صورت ده ترتیب قیلنغان
اصول توگل ایدیلر. منتظم صورت
ده مخصوص علامتلر ایله «فکر یازمق»
اصولی الک ابتدا قطای ده سوکرده

میلاد عیسی دن بوفاج بیك سنه مقدم
 مصرده پیدا اولمش در . بوده هیر .
 و غلیف نامنده گی یازودر . هیر و غلیف
 یازوسنده بر علامت غالب بر کلمه گه یا .
 خود تماما بر جمله گه دلالت ایدر .
 الفبا اصولیه یازو ، یعنی هر بر
 طاوشقه اوزینه مخصوص بر
 علامت ایله یازو ، الك ابتدا قایده
 پیدا بولغان ؟ تاریخده بوکا قطعاً دلا-
 لت ایدر بر شی یوق . لکن آلایده
 اهل تاریخ « الفبا » میلاد عیسی دن
 تخمیناً ایکی بیك سنه مقدم فنیکیلرده
 پیدا بولدی دیلر . فنیکیلر الفبالرینی
 مصر هیر و غلیفی لرندن
 آغانلر . فنیکیلر واسطه سیله
 یازو هم آوروپاغه هم آسپاغه طار-
 لغان فنیکیلردن سوریا خلقی هم
 نبطیلر یازو اوگره نوب ، حجاز هر .

بلاری تجارت ایچون شام مملکتنه
سفرلری وقتنده سریانی هم نبطی یا
زولورینی اوگرهنگانلار. خط سریانیدن
عربلر النده خط کوفی، نبطی دن ایسه
خط نسخی پیدا بولغان دیلر. بوده
تاریخنک بر تخمیننی در.

حقیقت حالده ایسه بلاد عربده
القبائل ترتیبله یازو اهل تاریخنک
تخمینندن بیک کوب زمان مقدم پیدا
بولغان. زیرا خدای قرآنده قوم عاد
ایلر ثمودنک صوکنک درجه تمدنلرینه
عائد قاچ سورهلرده متعدد آیتلر ذکر
ایتمیش. والفجر سورهنده «الم تر
کیف فعل ربک بعاد. ارم ذات العماد،
التي لم یخلق مثلها فی البلاد» دیمیش.
شو آیتنک دلالتیلر، عاد قومی اوز زماننک
اک بیوک بر مدنیت صاحبی اولمشدر.
همده الشعرا سورهنده

عاد هم ثمود قوملرينڭ مدنيتنه عائد
 آيتلرى سرد صوڭنده، قرآنڭ خقلفيىنى
 بيان ايجون ،، وانه لفي زبر الاولين ،،
 ديمش. شو آيتڭ دلالتيله عاد ايله
 ثمود قومنده غايت منتظم صورتده
 ،، يازو ،، بارلغى ثابت بولا همده
 سبأ سورهنده يمنڭ بيوك مدنيتنه
 عائد بر قاچ ايت سرد اولنوب، النمل
 سورهنده ،، قالت يا ايها الملا انى القى
 الى كتاب كريم ،، آيتى ذكر اولنمشدر.
 شو آيت دلالتيله يمن ايله شام سور يا
 مملكتلرندە مشترك بر ،، خط ،، وجودى
 ثابتدر. بز شعرا سورهنده مذکور
 ،، وانه لفي زبر الاولين ،، آيتيله النمل
 سورهنده ذكر اولنمش ،، انى القى
 الى كتاب كريم ،، آيتلرينى ملاحظه
 ايدرايسهك ظاهر اولوركه: بلاد عربده
 غايت ايسكى زمانلرده هاد قومى اللنه

ایک ابتدا ،، خط سامی ،، پیدا اولمش
 صوگره ،، خط سامی ،، بیوک مدنیته
 تاریخلرده مشهور ،، تبابعه ،، دولتنده
 ،، خط حمیری ،، نامیده شائع
 اولمش. ابن خلدونک شهادتنه
 کوره، یمنده تبابعه دولتنده ،، خط
 حمیری ،، اتقان هم جودتک الک صوگ
 درجه لرینه واصل اولمشدره صوگره شو
 ،، خط حمیری ،، ایکی یولک بریله حجاز
 عربلرینه ده معلوم اولمش. بعض اهل
 تاریخک روایتنه کوره ،، خط مسند
 نامنده اولان ،، خط حمیری ،، یمن دن
 حیره گه ؛ حیره دن ده بشر بن عبدالملک
 واسطه سیله مکه مکرمه ایله طائفه
 انتقال ایتمش. ادب علماسنک روایتنه
 کوره، طی قبیل سندن مرامر بن موره،
 اسلم بن سدره، عامر بن جدره کبی آدملر
 ،، خط حمیری ،، دن ،، خط جزم ،، نامنده بر

خط اقتباس ایتمشلر، شو آدملر واسطه -
سیله «خط جزم» بلاد عربده خصوصاً
قریش ایله طائف جماعتنک مقبول اولمش.
ظهور اسلام سوکنده شو «خط جزم»
خط کوفی نامنده بلاد اسلامک هر یرنک
شائع اولوب کتمش.

دیگه که تاریخک شهادتیه همده
قرآن کریمک دلالتیله، خط ایگ ابتدا
جزیره العربده یا شمالنده سور یاده
حیرهده یا خود جنوبنده یمنده پیدا
اولمش حجاز عربلری شامغه هم یمنه
تجارت ایچون سفر لرنده خط سریانی،
خط نبطی، خط حمیری اوگر نیشلر.
ایسکی دن بیرو حجاز عربلرینه خط
معلوم ایمش.

ظهور اسلام دن قرف ایلیله سنه
مقدم مکه ایله طائفده حیره دن آلمش
خط کوفی شیوعنه دلالت ایدر روایتلر

کتب ادب ده ذکر اولنمشدر، امام
 سیوطی مزهرده دیمش: حرب بن امیه
 تجارت فصدیله هر سنه عراق طرفنه
 واروب، حیره شهرنده بشر بن عبدالمک
 ایله صحبت ایدر ایدی. حرب بشردن خط
 او گرنیدی. سوگره بر سبیله بشر
 مکه گه کلدی. حرب اوز قزی صهبانی
 استاذی بشر گه ویردی. بشر شو
 مناسبتله مکه ده اوزاق زمانلو فالوب
 قریش قبیله سندن همده طائف اهلندن
 بیک کوب آدم لر گه یازو او گرتدی.
 شو سبیله ظهور اسلام زماننده مکه ده
 خط بیلور آدم لر آز دگل ایدی.
 خط ابتدا دیگر ملت لر النده کهالنه
 ایرشیدی ده سوگره حجاز عرب لرینه
 واصل اولدی. او یله ایسه اوز مانده
 حجاز عرب لرنده خصوصاً قریش قبیله-
 سنده خط ناقص دگل ایدی. بنم

«عربلر ده یازو» مسئلهسندده سویلهیه۔
جک سوزم شو، حاضر «عصر سعادتده
مصحف» مسئلهسندده دورت بش سوز
سویلهیم.

عصر سعادتده مصحف .

بن اگر آیات قرآنی، ایله عصر
سعادتده مصحف وجودینی اثبات این
بیلسم، او وقت مصحف، عثمانیه رسمه
اتباع و جوبی البته ثابت اولور. امید
ایدرم که آیات قرآنیه ایله عصر سعا-
دتده مصحف وجودینی اثبات ایده
بیلورم.

هیچ بر مؤمن شبهه ایتمز که البته
حضرت رسول قرآنک هر بر کلمه سینی
بزه تبلیغ ایندی. «یا ایها النبی بلغ
ما انزل الیک من ربک وان لم تفعل
فما بلغت رسالته» آیتی ده بوکا دلالت
ایدر.

لكن تبليغ نه ايله اولور ؟ تبليغ
قرآنك هر بر كاهه لر يني اوقومق هم
يازمق ايله اولور. بو كجا قرآن ده بر
فاج آيت دلالت ايدر .

برى : « اقرأ باسم ربك الذي خلق .
خلق الانسان من علق . اقرأ وربك الا-
كرم ، الذي علم بالقلم . علم الانسان ما لم
يعلم . »

اڭ ابتدا نازل اولان آيت بو
آيت در . خدای بو آيت ده اول اوقو-
مقى ، سو گرده قلمى ذكر ايتمشدر .
بو آيتلر ايله قرانى تبليغ ايتمك
ايكى شیده اولديغيني رسولنه تنبيه
ايتمشدر . يعنى قرانى اول قرائت ايت ،
سو گره قلمله ياز ديمشدر . شبهه يوق
حضرت رسول اويله واضح بر تنبيهى
آڭلامشدر .

ايكنچى طه سوره سنده « قال عامها
عند ربى فى كتاب . لا يضل ربى ولا ينسى »

آيتی در. شو آيت ايله ده هر بر شينك
حفظی بقاسی ایچون یازمق لزومی
قطعا معلوم اولمشدر. زیرا خدای
اونوتماز ایسه ده یازمش، سن ده البته
قرانی یاز دیمك شو آيت دن غایت
وضوحه ظاهر در.

اوچنچی آيت: لم یکن الذین کفرو
من اهل الکتاب والمشرکین منفکین
حتى تأتیهم البینه. رسول من الله یتلو
صحفا مطهرة. فیها کتب قیمه.

شو آيتك دلالتیله، قرآن آروکا
غدلرده درست یازو ایله یازلغانی
معلوم بولا زیرا شبهه سز صحیفه لرك
طهارتی خطا سزلق دن، یازونك ده فو-
یم لیگی درستك دن عبارتدر.

دورتنجی آيت: فلا اقسّم بمواقع النجوم
وانه لقسّم لو تعلمون عظیم. انه لقرآن
کریم فی کتاب مکنون آيتی در. شو

آیت ایلهده قرآنك خطادن محفوظ كا .
غدر اوزرنده يازلغانى معلوم بولا .
زیرا يازوده خطا بولسه ایدی، قرآنده
كريملىك كتابدهده مكنون لك بولماز
ایدى .

۵ نچی آیت: وانه لکتاب عزیز
لاياتیه الباطل من بین یدیه ولامن خلفه
آیتى در . لکتاب عزیز سوزندن قرآ-
نك يازلغانى معلوم بولا . لایاعتیه الباطل
طل سوزندنده يازوده خطا يوقلق
ظاهر صورتده معلوم بولا .

حدیثلاردهده عصر سعادتده مصحف
وجودینه دلالت ایدر شیلر واردر .
بوڭا بر مثال: حضرت رسول عمرو
بن حزم اسملى بر صحابهنى یمن گه
والى ایتوب یبارگانده الله بر قرآن
ویرمشده صوڭره الله شریعت حکملری
پازلمش بر کاغد ویرمش . همده او

کاغذده: لایمسی القرآن الا طاهر سوزینی
یاز در مش .

شود لیلر ایله قرآنک عصر سعادتده
یاز لغانی ، یازونکده تماما درستلگی بنم
گمانم چه ، شبهه سز ثابتدر . بوندن صوگ
بن اوچنچی مسئله حقنده بر ایکی سوز
سویله یم .

صحابه لرده یازو .

ظهور اسلام زماننده مکه ده خط
غایت معروف ایدی . حتی او وقت
خاتونلردن بایتناق غنه یازا بیله طورغان
آدملر وار ایدی حدیث کتابلرنده
روایتلرگه کوره ، حضرت عمرک قز
قارندشی ، عمرک اسلامندن قبل اوز
ایلله طه سوره سینی یازوب خانه سنده
گیزلی صورتده اوفور ایدی .

ایرلردن یازا بیله طورغان آدملر
او وقت بیک کوب ایدی . الک مشهور

لری: ابوبکر، عمر، عثمان، علی، زبیر،
عامر بن فهیره، عمرو بن العاص ابی بن
کعب، عبدالله بن الارقم، ثابت بن قیس،
حنظله بن الربیع، مغیره بن شعبه، عبدالله
بن رواحه، خالد بن الولید، خالد بن
سعید، معاویه، زید بن ثابت، طلحه،
عثمان بن سعید، ابان بن سعید، یزید بن
ابی سفیان، حاطب بن عمرو، علا بن
الغضرمی، ابو سلمه بن عبدالاشهل،
عبدالله بن سعد، حو یطب بن عبدالعزی،
ابو سفیان بن حرب، جهیم بن الصلت
کبی آدم لر یازو یازمقده مهارت ایله
شهرت کسب ایتمشلر ایدی. هجرت
صوکنده صحابه لر یازو حقنه اعتناهدوب
یاش بالالرینه یازو اوگرتدورلر ایدی.
انس بن مالک، ابن عمر، ابن عمرو،
ابن عباس کبی یاش صحابه لر همه سی
یازو یازمقده صوکره مهارت کسب

ایتمشدر ایدی .
صعابه لرده یازا بیله طورغان آدملر
شبهه سز غایت کوب ایدی . لکن صعابه
لرده درست یازا بیلیمک قدر مهارت
وارمی ایدی ؟ بوکا جواب ایچون بن
شمدی دور تنچی مسئله بی بیان ایدیم .
صعابه لر رسمیله اهل فن رسملرینی

مقایسه .

بزا اگر مصاحف عثمانیه رسملرینی
تفتیش ایدر ایسه ک ؛ اهل فن فاشنده
مقبول قاعده لرك هـ ربوی مصاحف
رسمندن مقتبس اولدیغی بزه معلوم
اولور : وصل قاعده سو ، فصل قاعده سی
زیاده هم حذف قاعده لری ، صوگره
وقف هم ابتدا حال لرینی رعایه قاعده لری
همه سی مصاحف رسمندن مقتبس قاعده لر در .
خط عربی ده الك مشکل اولان ، ، همزه
یازو قاعده ، ، ارنی تماما مصاحف دن

اخذ قیلنغان . ا گر اهل فن قاشنده مقبول
رسملرنی قبول ایدر ایسهك، مصاحف
عثمانیه رسملرینی قبول ایتمك البته
واجب اولاجق .

همده یادن منقلب الفلری دائما یا
صورتنده یازوب ، واودن منقلب
الفلری الف صورتنده یازمقده صحابه لرك
یازوده دقتلرینه دلالات ایدر . قراعتلری
مختلف « الايكه » ، « صراط » ، کبی ،
کله لرنی یازوده صحابه لرك مهارتلری
فوق العاده بر مهارت در . یازوقا
عده لرنی بیلوده الك ماهر آدملر ده او بیل
مهارتله یازا مالار . صحابه لر رسمیل اهل
فن رسملرینی مقایسه ایدن آدم شبهه سز
بونى قبول ایدر . حاضر ایندی نوبت
۵ نچی مسئله گه .

مصاحف عثمانیه گه اتباع واجبمی ؟
اولگی مجلس ده اتباع وجوبنده

ایکی دلیل بیان اینتمش ایدم :
بری : تعریف یوللرینی باغلامق
ایدی اگرده رسمده اتباع واجب اولماز
ایسه، مصاحف رسمنده غایت بیوک
اختلاف چیقوب، مرور زمان ایله احتمال
تعریف پیدا اولور. شویل بیوک بر
مفسدهیی دفع ایتمک ایچون البته اتباع
واجب دیمک ضرور در.

ایکنچی سی : ابو بکر زمانیل عثمان
زمانلرنده خلاف سز بر اجماع صحابه
انعقادیدر. بویل بر اجماع شبهه سز اهل
علم فاشنده قطعی دلیلدر.
بکا اعتراض ایدنلرک بعضلری
دیدیلر : " اجماع صحابه بولغان بولسه
یالکیز قرائت که اجماع واردر، رسم که
توگل " . بو اعتراض بنم گمانم چه
اوقدر اورونلی اعتراض دگلدر.
زیرا قرائت قرآن ثبوتی اجماع سزده

قطعی در . شارع طرفندن شبهه سز
صورت ده ثابت اولمش در . اگر ده
بز اجماع وجودینه فائل اولور ایسه ک
اجماعنگ رسم حقنده بولووی شبهه سز
ثابت اولور .

بعض لر اولگی مجلس ده دیدیلر :

«رسم گه اجماع متصور دگل ، زیرا

صعابه لرک همه سی یازو بیلمز لر ایدی ،

او یله ایسه رسم گه اجماع وار دیمک

ممکن دگل» . بویله بر اعتراض ده البته

اوقدر فوتلی اعتراض دگلدر . زیرا

صعابه لر آراسنک شبهه سز بیگ دن زیاده

تمامیله یازو یازا بیلور آدم لر وار

ایدی . اوقدر آدمک اجماعی ده کفایه در .

بعض آدم لر دیدیلر : مصاحف عثمانی

نیه نیک اوز لر نده اختلاف بار لغی اجماع

یوقلغنه دلالت فیلادر . بو اعتراض ده

اولگی لر کبی اوقدر فوتلی تو گلدر .

زیرا یکی که اجماع او چندی بوفلق هه
اجماع بولادر.

بعض آدملر دیدیلر؛ مصاحف عثمانیه
نیه غائب اولمش. حاضر ایندی اول
مصاحف لرك رسمی ده معلوم تو گل.
اوایل ایسه رسم ده مصاحف عثمانیه که
اتباع واجب دهواسی ده میکن بولمیدر.
شبهه یوق مصاحف عثمانیه غائب
بولووینه قدر بیک کوب آدم اول
مصاحف دن کوچروب بیک کوب
مصحف یازوب فالغانلار. زید بن
ثابت بالاتفاق دورت مصحف یازوب
حضرت عثمان اول مصحف لرنی دورت
شهر که یبارتکان. اول شهر ده گی آدملر
البته بوش یاتماغانلار. اوزلرینه
کرك قدر مصحف یازوب آلغانلار.
تاریخده بوکا غایت مشهور مثاللر
وارد. از جمله: حضرت علی ایله

معاویہ محاربہ سندہ، عمرو بن العاص حیلہ
سیلہ محاربہ فی طوق تانق ایچون معاویہ
عسکری اللربنه بش یوزدن زیاده
مصحف کوتاروب چیقغان لار، دورت
بش سنه آراسنده بر مصحف دن بو
قدر مصحف یازوب آغان بولسه لار
البته باشقه مصحف لردن ده حساب سز
مصحف یازوب آغان بولورغه کرک.
اوایل ایسه شبهه سز تابعین قلمیل علی
التواتر مصحف عثمانیه رسمه بزرگه
منقول اولمشدر.

بو ثابته علاوه اگر ده بنم، عصر سعادت
مصحف، مسئله سندہ او قومش آیتلرمک
دلالتی ثابت اولور ایسه اجماع صحابہ
بہفہ حاجتسز اتباع وجوبی ثابت اولار.
بقدر، زیرا قرآنک شهادتیلہ رسمتک
در بتلگی ثابت اولور، ہمده رسمتک
توقیفی بولووی ظاهر اولور.

محمد رحيم افندی يونسى حضور تبار
ينكڭ خانە سنده رسم قرآن حقندە ايكي
دفعه عقد اولنمش « علما جمعيت » نك
موسى افندی بيگييف طرفندن
كويسترلمش خطار نكڭ اكرى :
(۱) روم سوره سنده ۱۰ نچى آيت ده
« اساورا » كلمه سى . شو كلمه ده واودن
صوگفى الف قازان مصحفلرنده ضمه ايل
ضبط قىلنمشدر . شو ضبط اوج جهت دن
خطادر : بىرى : واودن صوگفى الف
كانوا الفى كى او قونماز الفدر . او-
قونماز الف اوزرينده ضمه قويمق
البتە خطادر . ايكنچى سى : « اساورا » كلمه-
سندە او قونور الف واودن قبل او قو-
نور قازان مصحفلرنده او قونور الفى
واودن صوگڭ ضبط اولنمشدر . اوچنچى سى :
قازان مصحفلر ينكڭ ضبطنه **كور** ،
وقف ده مد ايل . وقف ايتك ! ممكن

دگلدرد لکن «اساوا» کلمه سنده وقف
ایدر ایکن مد البتہ لازمدر .

(۲) کھف سورہ سنده ۹۸ آیت دہ

«دکاء» کلمه سی . قازان مصحف لرنده

کاف دن صوگفی الف اوزرینده «فتحه»

قویولمشدر . شو ضبط ایکی جهت دن

خطادر : بری کاف دن صوگفی الف همزه

دگل «کتاب» الفی کبی حرف مددر .

فتحه ایل ضبط ایتک شبهه سز خطادر .

ایکنچی سی : قازان مصحف لرینگ ضبطنه

کوره وقف حالنده قصر جائز اولاماز .

لکن اهل قرأتک انفایل قصر جائزدر .

(۳) کھف سورہ سنده ۲۹ نچی آیت دہ

«وسامت» کلمه سی قازان مصحف لرنده

سین دن صوگفی الف اوزرینده فتحه

قویولمشدر . بو ایسه خطادر . زیرا

سین دن صوگفی الف «کانت» الفی

کبی حرف مددر ، همزه دگلدرد

شو خطا لرك هر برى هم علمى هم ده
قرآنك نظمته عائد خطادر.

علمى خطادر زيرا حرفلى آڭلا-
ماينچه ضبط ايتمك خطاسيدر. هم ده نظم
قرآن جهتيله ده خطادر زيرا حكم وقف
قازان باصمه لارينه كوره، باطلدر.

(۴) انبيا سوره سنده ۸۸ نچى آيت ده
« ننجى » كلمه سى. قازان باصمه لارنك
شو كلمه ده ايكى خطا واردر: برى مصا-
حف عثمانيه ده شو كلمه بر نون ايله
رسم اولنميش قازان باصمه لارنده ايكى
نون. ايكنجى سى: جيم دن صوڭ اخير بابازمى
نيوش. قازان باصمه لارنده با يوق.

(۵) يوسف سوره سنده ۱۱ نچى آيت ده
« لا تأمنا » كلمه سى. قازان مصحف لارينك
بعضلرنده ايكى نون. ليكن بالاتفاق
برگنه نون تيوش.

(۶) الرحمن سوره سنده ۲۴ نچى آيت ده

« المنشئت » کلمه سی شین ایله اخیر گی

تا آراسنده یا یازمق لازمدور. قازان

مصحفارنده یا یوق .

(٧) بقره سوره سنده ٩٨ نچی آیتده

« میکال » کلمه سی، لکاف ایله اخیر لام

آراسنده یا یازمق تیوش. قازان با-

صمه لارنده یا یوق .

(٨) فصلت سوره سنده ١٠ نچی آیتده

« وبارک » کلمه سنده بادن صوتک الف

یازو تیوش. قازان باصمه لارنده یوق.

(٩) الاحقاف سوره سنده ١٥ نچی آیتده

« احسانا » کلمه سی. سین دن صوتک الف

یازو تیوش.

(١٠) یونس سوره سنده ٢١ نچی آیتده

« آیاتنا »، کلمه سی بادن صوتک الف

یازو تیوش. قازان مصحفارینک بعضارنده

الف یوق .

(١١) « اوئبدکم »، کلمه سی: مصاحف

عثمانیہ دہ شو کلمہ دائما الف دن صوگ
واو ایله یازامش در. قازان مصحف لری
نده واو یوق.

(۱۴) احزاب سورہ سنندہ ۵۳ نچی آیتک
«وراء»، کلمہ سی: یاسر یازو تیوش.

(۱۶) شوری سورہ سنندہ ۴۳ نچی
آیتک «الرحمن سورہ سنندہ ۲۴ نچی
آیتک ده «کالاعلام» کلمہ سی: لام ایله
میم آراسندہ الف یازو تیوش.

(۱۸) الانعام سورہ سنندہ ۶ نچی آیتک ده،
الشعرا سورہ سنندہ ۶ نچی آیتک ده «انباء»،
کلمہ سی. مصاحف عثمانیہ دہ شو کلمہ
«انبؤا»، شکلندہ یازامش. قازان مصحف لری
نده شو کلمہ ده ایکی خطا وار: بری
بیا ایله واو آراسندہ الف یازو
تیوش توگل. قازان مصحف لری الف
وار. ایکنچی سی واودن صوگنی الف
«کانوا»، الفی کبی او فونماز الفدر.

اوقونماز الف اوستنه حرکت فویو
البتنه خطا.

(۱۹) روم سوره سند ۱۳ نچی آیتده
«شفعوا» کلمه سی: شو کلمه ده قازان
مصحفارنده ایکی خطا: بری عین دن
صوڤ الف یازو تیوش تو گل. ایکنچیسی:
واودن صوڤ کفی الف اوستنه حرکت
فویو مناسب تو گل.

(۲۰) المؤمن سوره سند ۵۰ نچی آیتده
«دعاء» کلمه سی: قازان باصمه لارنده
شو کلمه ده ایکی خطا وار: بری
عین دن صوڤ الف یازو تیوش تو-
گل. ایکنچیسی سی: واودن صوڤ کفی
الف اوستنه حرکت فویو موافق تو گل.

(۲۱) هود سوره سند ۸۷ نچی آیتده
«نشاء» کلمه سی: شو کلمه ده اولگیلر
هکی ایکی خطا: شین دن صوڤ الف
یازو تیوش تو گل. واودن صوڤ کفی الف

اوستنده ده حرکت قویو جائز تو گل.
(۲۸) حشر، شوری، زمر، طه،
کھف سورہ لرنده همده ایکی دفعه مائده
سورہ سنده ذکر اولنمش «جزاء» کلمه۔
لری۔ اولگیلر کبی ایکی خطا: زای۔
دن صوڭ الف تیوش تو گل، واودن
صوڭفی الف اوستنه حرکت قویو جائز
تو گل.

(۲۹) ابراهیم سورہ سنده ۲۱ نچی
آیت ده «الضعفاء» کلمه سی: اولگیلر
کبی ایکی خطاسی وار فادن صوڭ
الف تیوش تو گل، واودن صوڭفی
الف اوستنه حرکت قویو موافق تو گل:
(۳۱) الانعام سورہ سنده ۹۴ آیت۔
ده، شوری سورہ سنده ۲۱ نچی آیت ده
«شركاء» کلمه سی: اولگیلر کبی ایکی
خطاسی واردر.

(۳۲) مائده سورہ سنده ۱۸ نچی آیت

ده «ابناء» کلمه سی. اولگیلر کبی ایکی

خطاسی وارد. (۲۷)

(۳۳) امتعان سورسند ۴ نجی آیت

ده «بر آء» کلمه سی: مصاعف هثمانیه ده

دورت حرف ایله رسم اولنمش: با،

را، و او الف، فازان مصحفلرنده ایکی خطا:

بری الف آرتق. ایکنچی سی و اودن

صو کفی الف اوستنه حرکت قویو.

(۳۵) صاد سورسند ۲۱ نجی آیت ده،

هم ده ۶۷ نجی آیت ده «نبا» کلمه سی:

برر خطا وار: و اودن صو کفی الف

اوستنه حرکت قویو.

(۳۹) مؤمنون سورسند ۲۴ نجی

آیت ده، النمل سورسند ۲۹، ۳۲، ۳۸

آیتلر ده «الملاء»، کلمه لری. و اودن

صو کفی الف لرده حرکت قویو خطا.

(۴۰) یوسف سورسند ۸۵ نجی آیت

- ده «تفتا»، کلمه سی: اولگی کبی بر
خطاسی وار. (۴۰)
(۴۱) نمل سور سند ۴۸ نچی آیت ده
«یتفیا»، کلمه سی اولگی کبی بر خطا.
(۴۳) الصافات سور سند ۱۰۰ نچی
آیت ده «البلاء» کلمه سند، الدخان
سور سند ۳۳ نچی آیت ده «بلاء»، کلمه
سند بر خطا.
(۴۴) طه سور سند ۱۱۹ نچی آیت ده
«لا تطما»، کلمه سند بر خطا.
(۴۵) طه سور سند ۱۸ نچی آیت ده
«اتو کأ»، کلمه سند بر خطا.
(۴۶) نور سور سند ۸ نچی آیت ده
«ویدرأ»، کلمه سند بر خطا.
(۴۷) فرقان سور سند اخیرگی
آیت ده «یغبأ»، کلمه سی بر خطا.
(۵۰) قرآن ده متعدد آیتلر ده «یبدأ»،
کلمه سی. بر خطا. وادن صوتگی

الف اوستنه حرکت قویو خطاسی.

(۵۱) زخرف سورہسندہ ۱۸ نچی

آیت «ینشأه»، کلمہسندہ برر خطا.

(۵۳) شعرا سورہسندہ ۱۹۷ نچی

آیتدہ «علما»، کلمہسندہ، ملائکة

سورہسندہ ۲۹ نچی آیتدہ «العلما»،

کلمہسندہ برر خطا. واودن ضو کفی

الفلر اوستنه حرکت قویو خطاسی.

بعض باصمه لارنده میمدن صوڪ الف

آرتدرو خطاسی دہ وار.

(۵۴) الاعراف سورہسندہ ۱۸۸ نچی

آیتدہ او اگی «یسألونک»، کلمہسندہ

فازان مصعفلرندہ سیندن صوڪ الف

یازلغان. صحابه رسینسه کورده

فواعد فنیه گه کورده یازو تیوش تو گل.

(۵۵) طہ سورہسندہ طوقسان دورتنچی

آیتدہ «یا ابن ام» کلمہسی. اوچ سوزنی

طوتاش یازو تیوش، فازان مصعفلرندہ

«یا» کلمەسى اوز باشنە يازلغان.

(۵۶) الرحمن سوره سنده ۳۱ مرتبه

«تکذبان» کلمە سنده مصاحف عثمانیه نىڭ

بعضىلار نده يا ايله نون آراسنده الف

يازلغان. قازان مصحف لار نده ده رسم فنگه

موافقت خاطرى ايچون الف يازو

ياخشى راق بولمازمى؟

(۵۷) الاعراف ده ۱۸ نچى، هود

سوره سنده ۱۱۹ نچى آيت ده، سجده

سوره سنده ۱۳ نچى، صاد سوره سنده

۸۵ نچى آيت ده «لاملان» کلمە لرى مصا-

حف عثمانیه نىڭ بعضىلار نده لام ايله نون

آراسنده الف يازلغان. بۇزده رسم فنگه

موافقت خاطرى ايچون الف يازار

ايسه ك نصل اولور؟

(۵۸) زمر سوره سنده ۴۵ نچى آيت ده

«اشمأزت» کلمە سنده مصاحف عثمانیه نىڭ

بعضىلار نده ميم دن صوڭ الف يازلغان.

رسم فنگه موافقت خاطرری ایچون

بازار ایسهك نصل اولور؟ (۵۸)

(۵۹) قاف سورہ سندہ ۳۰ نچی آیت ده

«امتلات» کلمه سندہ لام دن صوڪ مصا-

حف عثمانیه نك بعضلر نده الف وار.

(۶۰) یونس سورہ سندہ ۷۰ نچی آیت ده

«اطمانوا» کلمه سندہ بعض مصاحف عثمانی-

ئیه ده میم ایله نون آراسنده الف وار.

بزرگه ده، رسم فنگه موافقت خاطرری

ایچون گنه، الف یازو ییخشی رق

بولمازمی ایکن؟

حاضر گه شو قدر. لکن قازان

مصاحفلر نده بوکا باشقه مخالفت خطا-

لری ده آز تو گل.

قر آننی، باش دن آخیرینه قدر تفتیش

قیلوب، بر نظام اوزر نده طبع ایتو

نیوش: یعنی اولدن آخیرینه قدر

قواعد فنیہ رسمہ توفیق قیلوب طبع
ایتو تیوش .

شو قدر واردر کہ مصاحف عثمانیہ
نیہ رسمہ قطعی صورتہ اجماع
صحابہ واقع بولغان دورت مذهب
اماملری ده اتباع وجوبنه فرار قیلغان .
اوایل ایسه مصاحف عثمانیہ رسملری نی
تفتیش سوکنده، قازان باصمه لارنده
هر بر کلمه ده صحابه لر رسملری نی التزام
ایتو البته لازم بولادر .

قرآن کریم رسمی حقننده بر ایکی سوز.
قرآن کریم هر بر سوزی
رسول علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک
امری هم تعلیمی بوینچه یازغان.
حضرت رسول تعلیمی بوینچه یازغان
سوزده خطا بولو احتمالی البته یوق.
حضرت رسولدن صوڭ صحابهلر
ایکی مرتبه قرآن یازغانلار: بری
حضرت ابو بکر زماننده. او وقت
مدینهده همده اطرافنده صحابهلرک
حسابی یوق ایدی، حضرت علی ریاستی
تحتنده، یازوده اک ماهر آلتی بیدی
صحابه قرآن یازوغه خلیفه امریسه
تعیین فیلنوب، آراده قلمگه اک ماهر
زید بن ثابت حضرتلری صحابهلر اعاز

سیله فاتحه دن باشلاب «الناس» سورسه سنه
 قدر، حاضر المزده وار قرآنلر کبی،
 بر قرآن یازوب چیقدی. حضرت
 عمر اشاره سیله خلیفه ابو بکر او وقت
 مدینه ده هم اطرافنده وار قدر صحابه لری
 جمع ایدوب، مسجد نبوی ده همه
 صحابه حضورنده زید بن ثابت قلمیله
 یازغان قرآننی اوقوتدی. او قدر
 بیوک جمعیت حضورنده قرآن اوقومق،
 روایتلره کوره، ایکی اوج هفته قدر
 دوام ایتمش. جمعیت ده حضرت عمر
 ریاست ایدر ایدی. جمعیت ده «باب
 مدینه العلوم» اولان علی، هم ده ابی
 بن کعب، ابو زید، ابن مسعود کبی
 اوز اللریله باشندن اخیرینه قدر
 قرآن یازغان صحابه لر، هم عمر و بن
 العاص، خالد بن سعید، ثابت بن قیس
 کبی یازوده ماهرلک ایل شهرت

طابقان صحابه لر وار ایندی شو قدر
 بیوک، هم ده عالمی حافظاری، یازوده
 ماهر لری غایت کوب بولغان بر جمعیت ده،
 زید بن ثابت قلمیله یازلغان قرآن
 اختلاف سز قبول قیلندی.

روایتلره کوره عبدالله بن مسعود
 «بن وار ایکن، قرآن یازمق کبی
 اک بیوک اشی زید بن ثابت کبی
 یاش. بالاغه نصل ویردیلر ! ؟» دیه.
 رک ابوبکر حضرتلر نندن راضی تو.
 گللیگینی صحابه لره سویلر ایش.

قرآن یازمق، شبهه یوق، تاریخ
 اسلامیت ده اک بیوک بر حادثه در.
 اویله بیوک بر خدمته، اقتداری وار
 آدم لرک هر بری رغبت ایدر. عبدالله
 بن مسعود کبی هم قرائت ده هم کتابت ده
 بر نهی درجه ماهر بر آدم البته اویل
 بیوک خدمته رغبت ایده جک. اویل

بيوك بـر خدمت دن محروميتنه البته
 تأسف ده ايده چك . عبدالله بن مسعود
 حضرتلرندن نقل اولمش روايتلرلك
 اصلى شودر . يوقسه ، هـبـچ بر وقت
 عبدالله بن مسعود حضرتلرى زيدبن
 ثابت يازمش مصعوف ده بـر قصور
 وار ديهه مش . هـم ده ديهه مز : زيرا
 قرآن او وقت يالكز زيد بن ثابت
 معرفتيل يازلماش ، بلكه همه صحابه
 لرك كوزى او كنده ، ابوبكر ، عمر ،
 عثمان ، على كى خليفه لر حضورنده
 مدينه ده هم ده اطرافنده وار صحابه لرك
 اجماعيله يازلماش در . بويله بيوك بر
 اجماع ، مسئله علميه ده يادينيه ده ممكن
 اولاييلور اجماعلرك لك بيوگيدر .

« الالهواء والفصل » اسملى كتابنك

محمد بن حزم حضرتلرينك سوزينه كوره ،
 خليفه عمر حضرتلرى اوز زمانده

ممالك اسلاميه گه کوندور مک ایچون،
زید بن ثابت یازمش مصحف دن کو-
چرتوب، بر قاچ مصحف یازدر مشدر .
او مصحف لر دن او وقت هر طرف ده
نسخه لر آلتوب، خلیفه عمر زمانده
ممالك اسلاميه ده یوز بیگ قدر مصحف
وار ایمش، شو سوزی غایت اساسلی
فیلبوب، محمد بن حزم حضرتلری « کتاب
الاهواء والفصل » ده بیان ایتمشدر .
صوگره ممالك اسلاميه گه اجماع
صحابه ایله یازامش مصحف لری کوند-
ور مک ایچون، خلیفه عثمان زمانده
ینه ده زید بن ثابت حضرتلری بیگ قلمیل
تکرار مصحف لر یازامش. ایکنچی دفعه
یازو وقتنده مدینه ده اون ایکی بیگ
دن آرتق صحابه حاضر بولغان. شو
ایکنچی یازو وقتنده ده قرآن نظمده
هم رسمنده صحابه آراسنده هیج بر

اختلاف بولماغان بولسا

اولگى يازوده اش غايبت اغير

بولوغه كوره، زيد بن ثابت بيالنگز

برگنه مصحف يازالغان. ليكن ايكنچى

ياز ووقتنده اش ينكلانگنه كوره، زيد

بن ثابت حضرتلرى يىدى مصحف

يازغان: يىدى دن بوسى مدينه ده قالوب،

قالغانلارى كوفه، شام، بهره، مكه،

يمن، بحر ين شهر لر ينه كوندورلگان.

روايتلار ك ا كثر ينه كوره خليفه عثمان

حضرتلرى زيد بن ثابت دن اوز ينه

مخصوص برفر آن يازدرغان اوفر آن

اهل علم قاشنده «الامام» اسمنده گى

قرآن در

صحابه لر قرآنك رسمنه، شبهه يوق،

اك صوك درجه ده اهتنا قىلغانلار.

شوخا كوره، قرآنك رسمنده اختلاف

بولماسون ايچون، هر ايكى وقتده

مصطفیٰ بنی یالکوز بر زید بن ثابت
قلمیل گنه یاز درغانلار. زید بن ثابت
حضرتلرینه یاردم ایتو ایچونده، حضرت
علی ریاستنده آلتی یدی قدر اعضادن
مرکب بر هیئت یاصاغانلار. شو قدر
آدمک او قدر اجتهادلری صوکنده،
زید بن ثابت قلمیله هیچ بیره یورده
ذره قدر یا کاشی یوق طوقز مصحف
یاز لغان.

اولده حضرت رسول تعلیمه ل،
صوگره ایکی دفعه صحابه لریک اجتهاد
هم اجماعلریله یاز لغان مصحف لر رسمنه
البته خطا بولو احتمالی ممکن نو گل!
قرآن کریمک رسمی توقیف هم اجماع
ایله ثابت بولووینه کوره، رسمده
مصاحف عثمانیه گه اتباع وجوبنه تا.
بعین همده مجتهدین عصر لرنده خلافسز
اجماع بولوب بیگان لرنده

باز لهش مصحفلك هر برى مصاحف
عثمانيه دن برينه البته تماما موافق
صورت ده يـ از يلوب كيلگان شو
صورتله ذره قدر اختلاف سز بر اجماع
ايله هر عصر ده اتباع وجوبى ثابت
بولوب كيلگان. مصاحف، عثمانيه گه
رسم ده اتباع وجوبى دورت مذهب
اماملى قاشنك اختلاف سز بر مسئله در.
شو نقطه دن نظر ايدر ايسه ك
اتباع وجوبى قطعا ثابتدر. بونك
اوزرينه فن نقطه سندن نظر ايدر
ايسه ك ده اتباع اولويتى ثابت بولادر.
زيرا صحابه لك رسمى قرآن ده تواتر
طريقيله ثابت وجوه ادائيه لره اك
موافق رسمدر. اهل فن قاشنده
معتبر بولغان رسم وجوه ادائيه لك
هر برينه اوقدر موافق بولالمايدر.
شو ايكي جهت اعتباريله، ممالك

اصلاميه نيك هر طرفنده مصحفلىر دائما
مصاحف عثمانيه رسمنه موافق بولا
ايدى. لکن صوڭ سنه لرده يازلغان
ياخود باصلغان مصحفلىر، يازوچيلار
مساھل سيل، مصاحف عثمانيه رسمينه
مخالف بولا باشلاديلار. بارا طورغاچ
برى برينه بيك كوب اورونده رسمده
مخالف مصحفلىر عالمده پيدا بولوب
كندى. مصحف شريفلىر انتظامسىز
يازولا هم باصلا باشلادى.
خداى رحمت ايتسون. استاذ شهير
شهاب الدين المر جاني حضرتلى روسياده
باصلا طورغان مصحفلىر حقنده غايت
بيوك خدمتلىر قىلوب، قازان باصههسى
قرانلىرى مصاحف عثمانيه رسمنه تمام
موافق قىلا يازوب فالدردى.
لکن مخالف اورونلار قالدى.
صوڭقى باصهه لارده مخالفت آرتدى.

بعض یرلر اوز گرتلدی. بیک کوب
اورونلارده حرفلر آڭلانماز دن ضبط
قیلندی، فن رسمنه ده صحابه لر رسمنه ده
مخالق یرلر کوبهیدی.

اوزون زمان تفتیش صوکنده بن

یونی آڭلادم. صحابه لر رسمنه مخالف

اوز گرتلگان یرلرنی توزه تدر و حاضر

ایندی بگا لازم بولوب قالدی. شوکا

کوره بومسئلنی همه روسیه مسلمانلر-

ینه «الاصلاح» واسطه سیله عرض ایتدم.

مسلمانلار هم محترم علمالر آڭلا-

سونلار: بسو اش قرآنی اوز گرتو

توگل، بلکه اوز گرتلگان قرآنی

صحابه لر رسمنه موافق ایتدروب

توزه تو

توزه توده کوچلب توگل خطالارنی

تفتیش ایچون یاصالغان کامیسیه برقرار

یاصاسه یاصالغان قار صه ر انیه ط-

فندن هم روسیاده محترم عالم‌لار
طر فندن قبول فیلینسه او تقدیر ده احتمال
کله جک ده باصلاحی قرآن لارنی کامیسیه
قرارینه مناسب صورت ده باصارلار.
اش شولای. بیو اش ده بر تین لک
فتنه یوق. بلکه فائکسی کوب بولور.
شو سنه ۵ نچی مارطه کامیسیه ناک
ایکنچی جهعتی بولدی. جمعیت مقصودینه
متعلق علمی مسئله لر ده بیک کوب
سوز لر سویلندی عاقبت انبیا سوره.
سنه ۸۸ نچی آیت ده گی «ننچی» کله.
سنه سوز کادی. شو کله مصاحف
عثمانیه ده بر نون بر جیم بر یا ایل
یاز لغان. کامیسیه بونی قبول فیلدی.
شولای یازو تیوشلگینه ده قرار ویردی.
استاذ شهاب الدیم حضرت ایل
داملا صفی حضرت قرآنلر نده جیم دن
صوڭ «یا» یوق. «یا» یوقلر ده ابکی

خطا وار : بیری مصاحف عثمانیہ
رسمہ مخالفت خطاسی. ایکنچی سی
حکم وقف باطل بولو خطاسی. چونکہ
اہل قراعت بالاتفاق « یا » غہ وقف
قیلار. قازان باصمہ لارندہ « یا » غہ
وقف قیلو ممکن توگل.

داملا صفی حضرت باصمہ لارندہ بو
کلمہ جیمدن قبل ایکی نون ایلہ یاز-
لغان. بر نون آرتدرو اوچنچی خطا.
داملا صفی حضرت « ضرورت
ایچون، حفص قراءتینہ موافق قیلوب،
بر نون آرتدردم » دی « آرتدردم »
دیمک « اوز گرتدم » دیمکدر « خطا ایتدم »
دیمکدر.

بنم گمانمجه ایکی نون ایلہ اوقو
ایچون، ایکنچی نون آرتدروغہ
ضرورت یوق! اگو ضرورت بولسه
ابدی، امام عاصم ایلہ امام ابن عامر

حضرتلرینه باشقه بش امام اوز
مصعفلارنده بر نون آرتدورلار
ابدی. چونکه اوبش امام بو کلمه فی
ایکی نون ایله اوفیلار. لکن بش
امامدن هیچ بری اوز مصعفلرینه
ایکنجی نون آرتدورماغانلار. بزم قرا-
ئتده رسمده آلاردن نقل قیلنغان.
قراعتده امام حفصه اتباع قیلور
ایسهك، رسمده امام حفصه اتباع
قیلور تیوش! شاطیبه بیاننه کوره، انبیا سورسینه
«نجی» کلمه سنده ایکی قرائت وار:
بر قراعتده ایکی نون: بر قراعتده
بر نون. نیچون زیدبن ثابث حضرتلری
رسمی ایکنجی قرائتگه موافق قیلوب،
اولگی قرائتگه موافق قیلماغان؟ بزم
اگر بونی آکلار ایسهك، زیدبن

ثابت حضرت تلمیذینک یازوده فوق العاده
 مهارتی بزه آگون کبی معلوم اولور.
 اوایل بر آدمک رسمنه مخالفت ایتودن
 بز اوتانور اویالور ایدک! آکلاما-
 بیچه، ضرورت! ضرورت! دیب قچقوماز
 ایدک. شوا مسئله بو قراره کلنچه یه
 فسد، بن انشاءالله سکوت ایتهم!
 لکن فتنه ایچون تو گل. مساهل
 سببیله اوز گرتلگان رسملرنی توزه تدر و
 ایچون! بنم نظرمده شو مسئله هم
 علمی هم دینی مسئله در. اهل اسلام
 فائنده دینی لک جهتیل، اهل علم قا-
 شنده علمی لک جهتیل شو مسئله ده
 البته اهمیت وارد. بونک یولنده بو
 نیچه کون عمر می صرف ایدر ایسه،
 ضائع اولماز. گمان ایدرم.
 لکن قران کریمک قدسیننه ایمان
 ایدن آدملردن رجا ایدرم: شو مسئله

ده سويلنه چك سوزلاري قیلنه جق
اشلری ایتەك آستندن سويله مه سونلر
فیلماسونلار. زیرا او وقت فتنه چیقار.
هر سوز هر اش آشکارا اولسون.
او وقت بر تین لك فتنه اولماز.

موسی بیگییف.

